

Erfaringer fra en 3-aarig Fængselsstraf.

Af Vicefængselsinspektør,
candl. jur. BENT K. PALUDAN-MÜLLER, *)

En direkte Følge af den Politik, som den danske Regering fulgte i Tiden mellem den 9. 4. 40 og den 29. 8. 43, var at de danske Domstole og det danske Politi var nødsaget til at haandhæve de Love, som Lovgivningsmagten havde vedtaget til Bekæmpelse af Sabotage og anden Virksomhed mod Tyskerne her i Danmark.

Der blev derfor i Tiden indtil 29. 8. 43 afsagt et stigende Antal Domme over danske Statsborgere, der havde bekæmpet Tyskerne og var paagrebet af det danske Politi, og som efter Domsafsigelsen blev hensat i de danske Fængsler til Afsoning af deres — ofte langvarige — Fængselsstraffe. Adskillige maatte som Følge af Krigens Langtrukkethed afsone den fulde Straf efter de gældende danske Afsoningsregler og blev efter Afsoningen af $\frac{2}{3}$ af Straffen løsladt paa Prøve, dog som Regel ikke paa andre Betingelser end et straffrit og ordentlig Levned.

Til Afsoningen var ikke knyttet nogen Art af Lempelser, idet den fandt Sted paa fuldstændig lige Vilkaar med de for almindelige Lovovertrædelser dømte Personer, hvorfor vi er et Antal Personer, der nu nyder borgerlig Agtelse og Tillid, som er i Stand til at delagliggøre Kriminalister og Fængselsmyndigheder i de Erfaringer, vi har høstet med Hensyn til, hvorledes de gældende Fængselsreglementer virker paa en Fange.

*) Efter et Foredrag i Dansk kriminologisk Selskab d. 11/12 1945.

De Tanker og Følelser, der behersker en Fange, kan man kun sætte sig ind i ved selv at sidde som Fange, dertil kræves hele den Atmosfære, der raader i et Fængsel, og Bevidstheden om, at man er spærret inde i længere Tid, end man kan fatte; man kan ikke forestille sig 1 eller flere Aar, naar man ser fremad i et Fængsel, man har ikke noget at maale med, fordi Dagene er ganske ens, og man ved, at om 1 Aar sidder man paa samme Stol med samme Arbejde indenfor den samme Mur.

Men for fuldt og helt at prøve en Fanges Tanker og Følelser under Fængselsopholdet maa det ogsaa kræves, at man sidder der med en Forbryders Samvittighed og ikke — som mine Kammerater og jeg — med en ren Samvittighed.

Jeg fik først min Dom efter at have siddet i Varetægt-arrest, dels paa Politigaarden i København, dels paa Vestre Fængsel i 4—5 Mdr., og selv om Fængselsvæsenets egentlige Opgaver ligger paa Straffuldbyrdelsens Omraade, finder jeg det af Betydning at gøre Rede for Varetægtarrestanternes Vilkaar og Følelser, idet det er mit Indtryk, at Opmærksomheden langtfra er tilstrækkelig henledt paa de store Muligheder, der frembyder sig for en Indsats i opbyggende Retning paa Varetægtstadiet, fordi Varetægtsarrestanterne ofte er lettere at paavirke end senere, naar de har faaet deres Dom og er blevet fængselsvante gennem et langvarigt Varetægtsophold.

Hidtil er Varetægtstadiet af Myndighederne kun blevet betragtet som en midlertidig Foranstaltning, der kun tjener til at sikre de paagældendes Tilstedeværelse og delvise Afsondrethed; men det er desværre — ikke mindst for Tiden — ret almindeligt, at Arrestanterne sidder i adskillige Maaneder i Varetægtsarrest, og i denne Tid er Fangerne, dels grundet paa Uvished med Hensyn til Dommen, dels grundet paa det uvante, og for den første Gang straffede chokerende, at han nu sidder i Fængsel, særdeles let paa-virkelige, især hvis de — hvad jo i normale Tider er det

almindelige — sidder i Enecelle. Som Varetægtsopholdet praktiseres nu (idet jeg selvfølgelig ser bort fra de ekstraordinære Forhold) virker den Tid, hvor Fangen sidder i Varetægt, saavel fysisk som psykisk nedbrydende.

Jeg synes ikke, at man har Opmærksomheden tilstrækkelig henledt paa Varetægtsfangerne, og uanset, om de har forskyldt en langvarig Fængselsstraf eller en kort Hæftestraf eller bliver løsladt uden Tiltale, vil der intet være forsømt ved, om der fra Fængselsvæsenets Side blev gjort noget for at opdrage og hjælpe Varetægtsfangerne.

De første Dage, hvor Fangen er ukendt med det hele og ikke vænnet til Fængslets faste Gænge, er meget vanskelige at komme igennem og virker næsten uudholdelige.

Det Øjeblik Fængselsdøren, — denne tykke og solide Dør uden Haandtag paa den indvendige Side — smækker i bagved en, og man pludselig er ganske alene i en nøgen, trist Celle, er lammende. Det er som om det hele styrter sammen omkring en. Tankerne paa Familien og Vennernes Omtale, og Tanken om det forfærdelige, at man er kommet i Fængsel, at man er Forbryder, er saa altovervældende, at det varer flere Dage, før man finder sig selv igen. Man vandrer hvileløs op og ned ad Gulvet og stirrer paa den kolde, nøgne Dør, der ikke er nogen Dør. Dertil kommer det uvante Liv under Kommando, det, at man kun møder en Betjents Kølighed og afvisende Holdning, hvor man mest af alt trænger til Trøst og Hjælp, og i de første Dage den fuldstændige Mangel paa noget at beskæftige sine Hænder eller Tanker med. Der gaar ca. 14 Dage, før man »vænner sig til« og finder sig til Rette — indstiller sig paa Forholdene — og affinder sig med sin Skæbne.

Som det var, før de for Tiden herskende ekstraordinære Forhold satte ind, sad man gerne paa Politigaardens Fængsel i 2—3 Dage, indtil man var blevet fængslet for et længere Tidsrum i Grundlovsforhøret, hvorefter man blev overført til Vestre Fængsel. I disse 2—3 Dage faar man intet Arbejde og ingen Lektüre, men er henvist til

sig selv, og de fleste Fanger er i disse Dage stærkt deprimerede — de fortryder og angrer deres Gerninger og ønsker blot een eneste Ting: at komme ud af denne forfærdelige Celle, lade det skete være ugjort og begynde forfra. Selv de mest forhærdede, mange Gange straffede Forbrydere, som jeg har haft Lejlighed til at tale med paa Politigaarden i de første Dage, efter at de var bragt ind, gav Udtryk for disse Følelser.

Naar man kommer ud paa Vestre Fængsel, bliver man — ligesom paa Politigaarden — som Regel sat i Enecelle, men derude faar man noget Arbejde, gerne Træskærerarbejde, idet man snitter Træheste eller laver Dukkehuse eller lign., og man faar 2 Boger om Ugen fra Fængslets Bibliotek. Iovrigt er man henvist til sig selv og opholder sig i Cellen hele Dagen, bortset fra de 2 Gaardture paa en halv Time hver, der foregaar i en Straalegaard, hvor man ogsaa er alene. Naar der er gaaet en halv Snes Dage, begynder man at faa Ekstraforplejning fra de Paarørende og Breve, men for den almindelige Fange er det kun i begrænset Omfang, hvad han modtager.

Denne Hensættelsesmaade er kun beregnet paa, at Fangerne skal sidde der i kortere Tid, men meget ofte sidder de i Maanedsviis. Selv sad jeg som anført i 4 Maaneder, og Gang paa Gang ser man, at Fangerne sidder i lignende Tidsrum, førend de faar deres Dom og kommer til Strafafsøning, og en saa lang Tid under disse Vilkaar er meget nedbrydende for Fangerne i saavel aandelig som fysisk Henseende. De eneste Afbrydelser i dette for Fangen stærkt enervende Ophold er de enkelte Gange, han bliver transporteret ind paa Politigaarden til Afhøring eller til Fremstilling i Retten. Disse Afbrydelser vilde være behageligt afvekslende, hvis ikke Ventetiden i Politigaardens Fængsel var saa utaalelig grundet paa de »Skabe«, Fangerne bliver anbragt i. Vi kaldte dem »Skabene«, fordi disse Celler i Størrelse mindede om et Skab. Det er nogle interimistiske Rum, der er lavet i Politigaardens Fængsels Stueetage, de

er ca. 2 m lange og $1\frac{1}{2}$ m brede, med en fast Bænk og et fast Bord. Der er et lille Stykke Vindue med mat Glas foroven, men da der er meget mørkt i Fængslet, maa det elektriske Lys brænde hele Tiden. Et Ophold her udover et Par Timer er uudholdeligt, for man kan saa at sige ikke røre sig, og har intet at beskæftige sig med og intet at læse i. Desuden faar man ikke Gaardture, og det hændte ofte, at vi ikke fik nogen Mad, medens vi sad der. Vi blev ofte rekvireret ind paa Politigaardens Fængsel flere Dage i Træk og sad saa i disse »Skabe« hele Dagen uden at komme op i Kamrene til Afhøring og uden at blive fremstillet i Retten. Foruden at det medførte en stærk Hovedpine at sidde i disse indelukkede Rum, kan man sige sig selv, at det var stærkt deprimerende bare at sidde at vente i et saadant Skab fra Kl. 8 Morgen til 6 Aften uden at kunne foretage sig noget som helst, end ikke trave en Tur op og ned ad Gulvet. Der var kun een Adspredelse derinde, nemlig den for den politimæssige Efterforskning ikke særligt betryggende, at det var meget let at tale med de Fanger, der blev sat ind i Skabene ved Siden af, idet Adskillelsen kun bestaar i en ganske tynd Krydsfinervæg. Det var for os, og det er vel ogsaa for det sædvanlige Klientel, meget irriterende at blive rekvireret ind og hensat i disse Skabe Dag efter Dag, tilsyneladende uden nogen Nytte, og jeg synes, at det er ganske ufor-svarligt at hyde Varetægtsarrestanter saadanne Vilkaar, bl. a. under Hensyntagen til, at det ogsaa ofte sker, at uskyldigt sigtede bliver sat i Varetægtsarrest.

Selve Varetægtsopholdet var ikke alene grundet paa Sagens Beskaffenhed og det Nervepres, vi som Følge deraf var udsat for, men ogsaa som Følge af de daarlige Fængselsforhold, paa mange Maader langt værre end selve Strafafsoningen. Vi savnede tilstrækkelig Motion og tilstrækkelig frisk Luft, og vi savnede ordentlig Lektüre og ordentligt Arbejde at beskæftige os med. Jeg vil hermed selvfølgelig ikke forlange, at vi skulde beskæftiges med

noget særligt kvalificeret Arbejde, men at sidde og snitte fuldstændig ens Træheste i 4—5 Maaneder virker som at hælde Vand i Danaidernes Kar.

Varetægtsfangerne forbavsede mig ofte ved deres sløve »given sig hen« i deres Skæbne. Naar de første Dages Rasen og Fortvivlelse var overstaaet, var det forbavsende, som de bare lod Sagen gaa sin Gang. Det staaende Spørgsmaal, naar jeg fortalte dem, at jeg var Jurist, var selvfølgelig, hvormeget jeg troede, de vilde faa, og dernæst spurgte de mig om, hvordan deres Forsvarer var. Oftest havde de kun hilst paa ham i Dommervagten, og de kunde ikke forstaa, hvorfor de aldrig saa noget til ham, men havde han været der, saa huskede de hvert eneste opmuntrende Ord, han havde sagt og »levede« næsten paa det. Og det gjaldt forøvrigt ikke alene, hvad Forsvarerne sagde.

En Fange, der sidder i Encelle, har Sanserne skærpet, naar han taler med nogen. Han er vant til at sidde i Tivmevis med sig selv. Naar han kommer ud af Cellen, følger han derfor alt med alle Sanserne aabne, og hvert eneste nyt Indtryk bliver saa gennemgaaet i Tankerne, naar han kommer tilbage til Cellen. Han husker hvert eneste Ord, der blev sagt, og hvert Minespil — et Forhold, man maa være opmærksom paa, naar man taler med en Fange.

Den 27. 1. 1943 fik jeg min Dom, der lød paa 3 Aars Fængsel med Fradrag af 125 Dage for udstaaet Varetægtsarrest, og efter 9 Dages Forløb blev jeg hensat til Straffafsoning.

Den egentlige Straffuldbyrdelse begyndte dog først, da jeg efter en Maanedes Forløb blev overført til Statsfængslet i Nyborg, og endnu en Gang maatte jeg omstille mig til et nyt Liv indenfor Murene. Straks efter Ankomsten til Nyborg blev jeg iført den Fangedragt, der benyttedes i Nyborg, og sat ind i en saakaldt Modtagelsescelle. Fangedragten er graa Benklæder — tidligere Militærbenklæder —

og en blaa eller sort ulden Jakke, der knappes helt op i Halsen. Iøvrigt fik vi udleveret Hue, Skjorte, Uldtrøje, Sko, Træsko og Tøfler. Om Vinteren fik vi desuden Sokker og en Vest. Underbenklæder fik vi ikke, hvad vi fandt var meget uhygiejnisk, især da vi paa Grund af Vanskelighederne ved at skaffe Tøj kun maatte faa rene Benklæder een Gang om Aaret. Fangedragten var bekvem og varm, og der var behagelig lidt fængselsagtigt over den.

Ligesom de første Dage efter Anholdelsen virker som et psykisk Chock, saaledes er de første 8—14 Dage efter Overførslen til et Statsfængsel meget vanskelige og svære at komme igennem. Dette skyldes for en stor Del, at man overføres til en ny Anstalt, hvor man er ukendt med alt og alle, men skyldes ogsaa den særlige Aand, der hersker i et Statsfængsel. Indsættelsen i en mørk og ganske bar Kældercelle umiddelbart efter, at man under Transporten fra Arresthuset ligesom har prøvet at være et normalt frit Menneske, lammer ganske Sindet. Man ser fortvivlet den Kendsgerning i Øjnene, at her skal man være i flere Aar, aldrig komme udenfor den lange røde Mur og næsten altid opholde sig i den uvenlige, nøgne Celle, altid med Øjnene rettet paa en bestemt Genstand, fordi man aldrig kan se frit ud i det uendelige, og med et Vindue, som ikke er noget Vindue, men kun en bar Væg med Hul foroven.

Man driver hvileløs op og ned ad Gulvet, og er ganske fortvivlet ved Tanken paa det haabløse i Frihedsberøvelsen — bare sidde her og vente, kun vente paa, at Tiden vil gaa — en Tid, man slet ikke kan fatte.

Man faar Lov til at skrive et Ankomstbrev, men det er det værste Brev at skrive, for man føler sig som det mest nedværdigede, usle Individ i Samfundet.

De Tidspunkter, der brændte sig mest uudsletteligt ind i mit Sind, var de første Dage i Arresten og de første Dage i Statsfængslet. Da *følte* jeg mig som Straffefange, som et Fangenummer ganske berøvet enhver Individualitet.

I Nyborg Statsfængsel afsonede jeg i 1 1/2 Aar og avan-

cerede i dette Tidsrum fra Begyndelsesstadiet til Slutstadiet efter Reglerne for det progressive Straffuldbyrdelsessystem. Dette nuancerede System, hvor Fangerne efter en Bedømmelse af deres Opførsel og Strafpaavirkethed skal kunne avancere til højere Klasser med flere Begunstigelser, viste sig at være et skematisk Oprykningsprogram, der slavisk blev fulgt, saa at Fangerne allesammen automatisk rykkede op paa den højere Klasse, naar den foreskrevne mindste Tid var forløbet for Fangens Ophold paa den lavere Klasse.

For Fangerne selv betød Oprykningen Adgang til Begunstigelser, der ikke indeholdt nogen større Tilløkkelse.

Da vi sad paa det almindelige Stadiums 1. Klasse, glædede vi os saa at sige kun til at faa Lov til hver Uge at købe et kulørt Ugeblad og faa en Bog af skønlitterær Art, og Begunstigelserne var i den Form, hvori de praktiseredes, ikke særligt opbyggende.

Der var helt andre Ting, vi som Fanger ansaa for Begunstigelser, som en Fange virkelig vil stræbe efter at opnaa og være angst for at miste. Det er Smaating, som en udenforstaaende maaske slet ikke forstaaer kan være en Begunstigelse, men som for Fangen kan betyde saa uendeligt meget. Man maa prøve paa at forstaa, at Fangens Personlighed saa at sige er fuldstændig udsløttet i Fængslet, han er et Nummer. Han bliver aldrig tiltalt ved sit Navn, hvilket kan føles meget nedværdigende, han faar aldrig Indtryk af, at man viser ham en Tillid, eller faar noget Tillidshverv betroet, og det er igennem saadanne Opmuntninger og Begunstigelser, man virkelig kan faa de bedre af Fangerne til at stile efter noget. Hvad jeg egentlig sigter til, kan jeg bedst oplyse ved Eksempler, jeg har iagttaget i Fængslet: Der var paa min Etage en lille Fange, der havde faaet det Hverv at uddele Kartoffler før Middagen, og det var han meget stolt over, og han gjorde det med en Omhu og Ivrighed, som var det langt betydningsfuldere Ting, han havde med at gøre, men han var saa glad og stolt over sit Hverv, at han, da Betjenten fratog ham det,

fordi han ikke havde opført sig ordentligt, græd sine modige Taarer og var fuldstændig fortabt i flere Dage. Og de Fanger, der bliver Forgymnaster paa deres Etages Gymnastikhold eller gaar foran paa Gaardturen eller er Gangvadskere, Biblioteksfanger, Køkkenfanger eller lign., føler dette som en Begunstigelse og er stolte og glade for det. Jeg synes, at denne Slags Begunstigelser og eventuelt Adgang til Tobaksrygning i Virkeligheden burde indkorporeres i det progressive System. Naar Fangerne bliver bedømt paa Funktionærmøderne, der sammensættes af Fængslets øverste Ledelse, er det ud fra et yderst ringe Kendskab til Fangerne, at Bedømmelsen foretages, idet det nødvendigvis er stærkt begrænset, hvor meget de ledende Funktionærer paa et stort Statsfængsel kan kende til den enkelte Fange. Den Trevenhed, Uvillighed og Næsvished, Fangerne til daglig viser i Fængslet, bliver aldrig kendt for de overordnede Funktionærer, fordi der ikke bliver skrevet Rapporter over Smaatingene. Naar Ledelsen ser Fangerne, er han en helt anden, end naar han til daglig staar overfor den faste Postbetjent. Ikke alene har jeg ofte hørt Bemærkningen: »Naa, nu skal jeg ned paa Kontoret og spille Komædie«, men jeg har ogsaa ofte set Fanger, der af Ledelsen ansaas for at være pæne og skikkelige, være de værste, uopdragne Bøller overfor den menige Betjent. Fangerne ved, at de almindelige Betjente intet har at sige, og derfor har de heller ingen Respekt for den almindelige Betjent. Betjentene er efter det nugældende System regulære »Sluttere«, der kun har til Opgave at laase Døre op og i, fordele Mad o. lign. og iøvrigt holde Ro og Orden paa deres Post og faa det hele til at »glide«. Betjentene er selv meget kede af denne Ordning, og de bliver selv sløvede i Tjenesten, naar de kun skal være Reglementsurværker. Jeg udkastede allerede den Gang, jeg sad i Fængslet, den Idé, at Betjentene f. Eks. hver Maaned skulde aflevere en af dem foretagen skriftlig Bedømmelse af hver af Fangerne paa deres Post, og disse Bedømmelser skulde

saa for hver enkelt Fange samles i Mapper, hvor ogsaa andre Oplysninger om den paagældende Fange skal samles, saaledes at man paa Funktionærmøderne kan lægge disse Rapporter til Grund for Bedømmelsen eller i hvert Fald tage dem med i Overvejelserne.

Da jeg under mit Fængselsophold har siddet i ca. 9 Maaneder i Enecelle og i noget over 1 Aar i Fællesskab med 2 andre Fanger, kan jeg som Resumé over de Punkter, jeg efter mine Erfaringer mener bør ændres, nævne:

1. Mindre udtalt Ensomhed for Enkeltfanger.
2. Mindre udtalt Fællesskab for Fællesfanger.
3. Den menige Betjent (Postbetjenten) skal have lidt at sige om Bedømmelsen.
4. Smaa Pottleplanter i Cellerne.
5. Bedre Biblioteker med flere Bøger og mest mulig Vejledning i Bogvalget.
6. Flere — og betydelig bedre — Foredrag og mere Musik.
7. Et bedre Fangeblad, der kommer hyppigere og bringer bedre Artikler f. Eks. fra »Information« eller »Frit Danmark«, samt et oplysende og orienterende Ugeblad, der uddeles gratis.
8. Mere Sport, idet Holdsport virker opdragende.
9. Større Dagpenge — evt. som større Arbejdsducør — og evt. Udbetaling af nogle af Pengene.
10. Lidt større Adgang til at tale med et Menneske, der kan give sig Tid til at tale med Fangen, f. Eks. Forsorgssekretæren.
11. Om Sommeren skal hver af de bedre Fanger have sin egen Have.
12. Fangerne skal udføre lidt mere kvalificeret Arbejde indenfor Fængslet — derved færre Betjente.
13. Større Raaderum for den enkelte Inspektørs Forsøg paa Reformen (evt. under Tilsyn af en Repræsentant for Fængselsdirektoratet).

En Del af disse Punkter skal jeg nu kommentere i det følgende:

Den fuldstændige Isolering i Enecelle har jeg meget daarligere Erfaringer fra. Den udstrakte Ensomhed og Henvisningen til eget Tankeliv uden friske Impulser udefra bevirker, at man i sine Tanker ustandselig kredser om sit eget Selv og bliver Dagdrømmer. Naar man saa tilmed ikke faar Bøger, der virkelig formaar at give Tankerne Afløb, og faar Arbejde, der f. Eks. bestaar i at false Papir, d. v. s. lægge Papir sammen, eller pille Glimmer, er Trangen til at falde hen i Dagdrømmerier stor, og det er svært at kæmpe imod. Tankerne gaar i Ring, og det er saa svært at finde Afløb for dem, naar man Time efter Time, Dag efter Dag er henvist til sig selv. Jeg skrev alenlange Breve i Tankerne og holdt lange Taler om alt muligt, blot for at undgaa at tænke paa det samme og det samme hele Tiden.

Og man savner umaadeligt aldrig at tale med nogen, saa man til sidst snakker med de døde Ting i Cellen. De Besøg, man faar i Enecellen af Funktionærerne, giver en kærkommen Anledning til at tale, og man taler af Glæde over at faa Luft for alle de Tanker, man har kredset om i de lange Timers Ensomhed. Men det er undertiden svært at komme i Gang med at tale med dem, der besøger en i Cellen, for det er saa uvant at se en fremmed i sin lille Verden. Der kender man hver eneste Fure paa Væggen og Revne i Gulvet, hver eneste Genstand har man set utallige Gange, og man er saa fortrolig med Cellen, at den er ved at blive ens faste Midtpunkt. Naar der saa kommer en fremmed, virker det saa uvant at se et andet Menneske derinde, at man først skal indstille sig paa det, og det gaar lidt langsomt med at suge Indtrykket til sig. Man er saa vant til at have uendelig god Tid i Cellen og til, at der aldrig sker noget.

De smaa Begivenheder er store og kan give Tankestof til Timer — et Besøg i Cellen er en meget stor Begivenhed.

Og ligesom alt er saa velkendt i Cellen, saaledes bliver ogsaa de Indtryk, man faar udenfor Cellen ved Gaardture og Gymnastik, Besøg paa Kontorerne o. lign., efterhaanden som Maanederne gaar, saa ganske ens, idet Livet inde i et Fængsel gaar som et Urværk, saa at man straks lægger Mærke til selv ganske ubetydelige Ændringer. Derfor var det af meget stor Betydning og til stor Glæde for Fangerne i Nyborg, at vi paa Gaardturen gik langs med dejlige Blomsterbede. Det var en velgørende Hvile for Øjet at se nogle smukke Farver og navnlig at se noget Natur, men mest af alt savnede vi, at vi ikke kunde og maatte se ud af Vinduet. Det var ikke for Morskabens Skyld, at vi engang imellem kravlede op i Vinduet og saa ud over Markerne — det var en Hvile for Øjnene og Sindet at lade Blikket glide ud i det fjerne. Udsigterne var blot nogle flade Marker, men for os Fanger var det den skønneste Udsigt, man kunde tænke sig.

Følelseslivet er langt stærkere, naar man sidder derinde, og de Paarørendes Breve betyder derfor saa uendeligt meget. De holder Humøret oppe og styrker Viljen til ikke at slippe af og sløves. De unge Fanger klynger sig til deres Moder, og de gifte Fanger nærer en overstrømmende Kærlighed til deres Hustru og Børn.

I Sangtimerne ser man de mest forhærdede Forbrydere sidde med Taarer i Øjnene og synge de sentimentale Sange, som de selv har valgt, om Hjemmet og Børnene.

De længes efter Hjemmet, fordi det betyder Frihed, men man maa iøvrigt ikke tro alt for meget paa Fangernes stærke Følelser. Den Forladthedsfølelse, man faar, naar man sidder alene i en Fængselscelle, bevirker, at man klynger sig til sine nærmeste derude og kaster sig ud i en overstrømmende Religiøsitet. Det ændres, naar Fangen kommer i Fællesskab, saa har han andet at beskæftige sine Tanker med og føler sig ikke mere saa ene. Men som den anden Yderlighed staar det gennemførte Fællesskab Dag og Nat, der bevirker, at man aldrig kan være sig selv, og som slider stærkt paa

Nerverne. Blot en Time et Par Gange ugentlig paa en stille Læsesal, hvor man kan sidde ugenert og alene ved en afskærmet Pult, vil virke uhyre afslappende. Man maa en Gang imellem være alene med sig selv, og vi gik somme-tider i Kirke eller paa Toilettet for at kunne være uforstyrret et lille Stykke Tid.

Den nedværdigende Fangebehandling, der reducerer Personen til et Nummer, og som fratager ham enhver Form for Initiativ og Udfoldelse af Personligheden, bevirker, at Fangen faar en umaadelig Trang til Selvhævdelse, til at gøre sig gældende. Fangen bliver ærekær, forfængelig, stolt og rethaverisk. Den udstrakte Ensomhed og Henvisning til sit eget Tankeliv uden friske Impulser bevirker, at man i sine Tanker ustandseligt kredser om sit eget selv og bliver selvoptaget og selvglad.

Naar derfor Fangen faar at vide, at Hustruen vil skilles, hvad hyppigt sker, tager han sig det overordentlig nær, mest fordi hans Stolthed er saaret og hans Forfængelighed krænket.

Med Hensyn til Bogudlaanet har Fangerne efter det danske Fængselsreglement paa Begyndelsesstadiet og det almindelige Stadiums 1. Klasse kun Adgang til at faa udlaant 1 faglitterær Bog hver 14. Dag, medens de paa det almindelige Stadiums 3. Klasse kan faa udleveret 1 skønlitterær Bog hver Uge. Fangernes Interesse for den virkelig gode Litteratur var forbavsende i Betragtning af det litterært uoplyste Stade, de fleste Fanger befinder sig paa, og det var morsomt at se, med hvilken Interesse og Glæde Fangerne fulgte den Litteraturoplæsning af den nyere og bedre Litteratur, der undertiden fandt Sted.

Trangen til at henfalde i Dagdrømmerier er overmaade stor, hvorfor Fangerne er interesserede i at faa Litteratur, der kan beskæftige deres Tanker, saa de kan undgaa at henfalde til Drømmerier. Fangerne læser derfor Bøgerne med større Koncentration og Interesse, end normalt er. De husker, hvad de har læst, og tænker over det, og da

man nærmest bliver aandeligt udhungret i Fængslerne, sluger de hvert eneste Ord, de ser paa Tryk. At faa Lov til at faa noget at læse i, synes aabenbart for Fængselsmyndighederne at være en meget stor Begunstigelse, som man endelig ikke maa være for large med, og naar man endelig faar noget at læse i, er det meget ofte af en saa ringe Kvalitet, at der intel kan læres ved det, der læses. Selvom Begrebet »Faglitterære Bøger« var strakt meget vidt og bl. a. omfattede Rejselitteratur og Memoirer, var mange af de faglitterære Bøger, vi fik, en besynderlig Samling Affald, som man ellers kun kan finde i en kasseret Bog-samling. Jeg har været ude for som faglitterær Bog at faa »Haandboldsreglementet for Politiet« og en Aargang af »Frem« fra 1867, hvori bl. a. behandlede nogle interessante Projekter om Bygning af en Kanal mellem Stillehavet og Atlanterhavet. Ligesom de faglitterære Bøger, saaledes var ogsaa de skønlitterære Bøger af en yderst blandet Karakter, og den billige og daarlige Litteratur var repræsenteret i rigt Omfang. Jeg finder det forkert, at man ikke udnytter Fangernes store Læsetrang bedre ved at give dem ordentligere Litteratur og rigeligere Adgang til den. Det er forældede Principper at straffe en Fange, der aldrig i sit Liv har brudt sig om at læse, med nu, hvor han for første Gang i sit Liv virkelig har Lyst og Trang til at læse og tilmed læse ordentlige Bøger, at forbyde ham at læse noget af Betydning og iøvrigt lade hans Bogvalg være bestemt af Vilkaarligheden. Fangerne faar ganske vist, naar de bliver indsat i Statsfængslet, udleveret et Katalog og et Kort, hvorpaa de kan skrive, hvilke Bøger de ønsker, men bortset fra, at vi saa at sige aldrig fik de Bøger, vi havde bestilt paa Kortet, kan jeg ikke indse, at det kan hjælpe en almindelig Fange, at han kan vælge sine Bøger ud fra et Katalog. Han vælger jo kun Bøger med en tiltalende Titel, og aner iøvrigt ikke, hvad det er for en Bog.

De lykkeligste Timer for Fangerne og de for Fangernes Sundhed gavnligste er og bliver Gymnastiktimerne, af hvilke

der var 3 om Ugen. Som en særlig Begunstigelse kunde de dygtigste Gymnaster komme paa et udvalgt Hold, der en Gang om Ugen i Sommerhalvaaret spillede Haandbold i fri Luft og om Vinteren fik morsomme gymnastiske Øvelser i Salen.

Vi sov utroligt meget i Fængslet, gik i Seng Kl. 9 om Aftenen og sov altid med det samme, lige til vi Kl. 6 om Morgenen blev vækket, og trods 9 Timers Nattesøvn tog vi os gerne 1 Times Middagsøvn paa det bare Gulv. Jeg tror, at denne megen Søvn tildels skyldes, at man kom for lidt i frisk Luft og beskæftiges med saa sløvende Arbejde.

2 Gange om Dagen kom man paa Gaardtur knapt $\frac{1}{2}$ Time hver Gang, og om Sommeren fik vi undertiden Gymnastik i fri Luft, men saa blev til Gengæld den ene Gaardtur strøget den Dag. Det var for lidt frisk Luft, vi fik, og hertil maa man tage i Betragtning, at i et Statsfængsel som Nyborg opholder de fleste og gennemgaaende ret unge Fanger sig i deres Celle baade om Dagen, medens de arbejder, og om Natten.

Under Varetægtsopholdet og paa Begyndelsesstadiet foregaar Gaardturen i de saakaldte Straalegaarde, der udefra ser mere triste og uhyggelige ud, end de i Virkeligheden er. Udefra ser det ud som Rovdyr i Bur, men gaar man i Straalegaarden, har man det faktisk ganske hyggeligt. Der er Plads til at røre sig paa i Forhold til Cellen, og man kan rigtigt gaa og drive af Sted i den friske Luft og nyde de Blomster og den Smule grønt, man kan se. Hvis der blot er lidt Blomster eller lidt grønt Græs i Straalegaarden, er det ikke Spor ubehageligt at være i den. Og saa er det velgørende, naar det ikke er en asfalteret Gaard som paa Vestre Fængsel, men Jord, vi gaar paa.

Den almindelige Gaardtur foregaar i Nyborg ved, at man marcherer i Træsko 3 og 3 i lange Rækker paa ca. 75 Fanger pr. Række, og dette var paa sin Vis en ganske behagelig Form at gaa paa Gaardtur i, i hvert Fald dog at foretrække for den ensformige Straalegaard.

Udover de første 14 Dages vanskelige Periode var det forbavsende at mærke, hvor man blev akklimatiseret og, efterhaanden som Tiden gik, ligefremt fandt sig til Rette i Fængslet, man skabte sig sin egen Lilleputverden, hvori de i den daglige frie Tilværelse ganske upaaagtede Begivenheder spillede en uhyre Rolle, og hvori man glædede sig over Ting, som man ellers ikke vilde have skænket den fjerneste Tanke.

Det daglige Liv i Fængslet er en ganske ensformig reglementbunden Tilværelse, men det er fantastisk, som Tiden netop paa Grund af den faste Gænge, det hele hviler i, løber af Sted.

Søndagene virker som de længste Dage, og det var de værste at komme igennem, fordi disse Dage adskilte sig fra de øvrige.

Erfaringerne fra de tyske Fængsler og Koncentrationslejre viser, at ligegyldigt hvor rigoristiske Straffemidler man anvender, er det ikke ved at skræmme, man hindrer Kriminaliteten. Den egentlige Straf ligger i første Række i Frihedsberøvelsen og Æreskrænkelsen, derudover er det Fængslernes Opgave at opdrage og retlede Fangerne. Fangerne skal have at vide, hvor forkasteligt det er at begaa Forbrydelser, og at de skader ikke alene sig selv, men ogsaa deres Familie og Samfundet.

De skal lære, at det ikke nytter noget at begaa Forbrydelser, for Politiet vinder altid. De skal se Film som de amerikanske Forsikringsfilm, der lærer een, at crime d'ont pay.

Som Skræmmemiddel kan en virkelig haard Straffuldbyrdelse kun virke paa de ganske kortvarige Straffe, men for de længere Straffe er det nødvendigt at benytte opdragende og opbyggende Midler.

Straffuldbyrdelsen i de danske Fængsler virker sløvende og nedbrydende, og Fangernes Udbytte er saa ringe, at de den Dag, de staar udenfor Porten efter endt Strafudstaaelse, snarere er disponerede for fortsat Kriminalitet end

for en straffri Vandel, ogsaa fordi de er for lidt skikkede til det frie Liv.

Selve Systemets Grundlag er næppe rigtigt og navnlig ikke effektivt for det, man vil opnaa, men det føler jeg mig ikke helt kompetent til at bedømme; jeg vil dog tillade mig at sige, at »Frit Danmark«s Udvalgsbetænkning for mig afgjort synes at pege i den rigtige Retning eller dog i en Retning, som man bør forsøge.

Der er i det danske Forsøg mangt og meget, der viser, at gode Tanker ligger til Grund for Straffuldbyrdelsesreglerne, men det er ligesom man er blevet betænkelig og er bleven staaende, ikke paa Halvvejen, men efter at man har taget et Skridt af 10.

Det er givet, at Systemet er for stivt og skematisk reglementarisk.
